

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Nepilna laika studijas
Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma
„Pirmsskolas izglītības skolotājs”
3.kurss

ELĪNA UMBLEJA

**Brīvdabas pedagoģija Latvijā
Kvalifikācijas darbs**

Darba autors

Elīna Umbleja

Vārds, uzvārds

Paraksts

Darba vadītājs

lektore

Akadēmiskais
amats

Mg. Pead..

Zinātniskais/
akadēmiskais
grāds

Anita Ieriķe

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA

2017

Saturs

Ievads.....	3
1. Brīvdabas pedagoģiskā pieeja.....	5
1.1. Brīvdabas pedagoģijas mācību vide.....	6
1.2. Brīvdabas pedagoģijas pedagogs.....	9
1.3. Bērns brīvdabas pedagoģijas pieejā.....	11
1.4. Pirmsskolas bērnu vecumposma raksturojums.....	13
2. Attieksme pret dabu.....	17
3. Attieksme pret dabu veidošanās izpēte brīvdabas pedagoģijā.....	19
3.1. Praktiskais darbs pētījuma laikā.....	19
3.2. Empīriskais pētījums attieksme pret dabu.....	23
Secinājumi.....	34
Ieteikumi pedagogiem saudzīgas attieksmes veidošanā pret dabu.....	36
Literatūras un avotu saraksts.....	37
Pielikums.....	39

Ievads

Bērnu izglītošana ir jāvirza uz to, lai attīstītu bērnu personību, talantus, garīgās un fiziskās spējas. Katrs bērns attīstās savā veidā un tempā. Ir svarīgi bērnam radīt pozitīvus apstākļus viņa pilnvērtīgai attīstībai. Bērnā jāieaudzina cieņa pret darbu un vidi, atbildību par darba rezultātiem. Bērns jā sagatavo dzīvei sabiedrībā, lai prastu atrast sev piemērotu vietu tajā.

Ir ļoti daudz un dažādu materiālu, kurus izmanto skolotāji mācību nodarbībās, tie ir gan krāsaini, interesanti noformēti. Mūsdienās ir viegli visa informācija pieejama internetā. Straujais tehnoloģiju attīstības temps, ietekmē arī pirmskolas vecuma bērnus. Viņi vairs tik daudz neinteresējas par apkārtējo vidi, paliek neitrāli pret notiekošo apkārt, nepavada tik daudz laika ārā. Bērniem bieži vien draugu vietā ir dators, telefons, televizors, un citas ierīces, viņu dzīvesveids paliek mazkustīgāks, rodas veselības problēmas, stājas izmaiņas, dažādas mācīšanās problēmas, neveidojas attiecības, jauni kontakti ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Viņi kļūst nervozi un sāk parādīties uzvedības problēmas.

Pirmsskolas vecumā bērni vēl ar lielu interesi izzina, kas norisinās apkārt- dabā, sadzīvē. Viņi grib piedalīties dažādos procesos, tāpēc ar savām nodarbībām skolotājam jāsekmē izglītojamo personības garīgo un fizisko spēku attīstība. Brīvdabas pedagoģija kā mācību metode, ir ļoti nozīmīga un aktuāla mūsdienās. Dodoties dabā bērni trenē prasmes, kuras nav iespējams apgūt iekštelpu nodarbību laikā. Bērni mācās orientēties apkārtnē, patstāvīgi domāt un darboties. Ejot dabā bērnam rodas iespēja iepazīties ar nepazīstamām vietām, priekšmetiem, parādībām. Izmantojot šo metodi jau pirmsskolā, bērni būtu kvalitatīvāk sagatavoti turpmākajam mācību periodam.

Brīvdabas pedagoģisko pieeju vispilnīgāk raksturo mūsdienām netradicionāla mācību vide – brīvdabas teritorija, bez skolas ēkas un tās ierastās vides. Brīva daba nav tikai apzīmējums mācību videi, bet gan alternatīvai pieejai pedagoģijā, kurā būtiska loma ir gan atbilstoši kvalificētam pedagogam, gan izmantotajām metodēm, gan noteiktām sadarbības formām ar bērnu un ģimeni (Severson, 2015).

Latvijā šobrīd ir maz izglītības iestādes, kas īstenotu brīvdabas pedagoģisko pieeju. Autores personiskā pieredze liecina, ka sabiedrībai Latvijā ir maz zināms par šo pedagoģisko pieeju un tās realizēšanas aspektiem.

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process brīvdabas pedagoģijā

Pētījuma priekšmets: saudzīga attieksmes veidošanās 3-4 gadu veciem pirmsskolas bērniem.

Darba mērķis: pētīt saudzīgu attieksmi pret dabu veidošanās iespējas brīvdabas pedagoģijas pieejā.

Pētījuma hipotēze: saudzīga attieksme pret dabu bērniem veidojas, tad, ja tiek dota iespēja pašiem darboties, pētīt, izziņāt brīvā dabā.

Darba uzdevumi:

Apkopot un analizēt literatūru par brīvdabas pedagoģisko pieeju;

Apkopot un analizēt literatūru par saudzīgu attieksmi pret dabu;

Teorētiski un praktiski pētīt pozitīvas un saudzīgas attieksmes pret dabu veidošanos.

Pētījuma metodes: Teorētiskā – literatūras analīze.

Empīriskā- novērošana, praktiskais darbs ar bērniem, iegūto rezultātu analīze.

Pētījuma bāze: PII X (iestāde, kur ikdienā tiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas)

PPII Y (iestāde, kur ikdienā netiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas).

1. Brīvdabas pedagoģiskā pieeja

Vairāki autori ir centušies formulēt brīvdabas pedagoģijai raksturīgo. Autoru salīdzināšanu apgrūtinā tas, ka angļu autoru tekstos reizēm tiek runāts par brīvdabas pedagoģiju (outdoor education) un reizēm- par vides pedagoģiju (environmental education). Abi šie vārdu savienojumi nav viens un tas pats. Dažkārt tiek minēts arī mācību mērķis, kas parasti tiek definēts kā zināšanu, vērtību un attieksmju kopums, ko dēvē par „vides izpratni”(environmental awareness) (Dālgrenšs, Ščepanskis, 2007).

Citā avotā skaidrots, ka brīvdabas pedagoģija ir pēctecīga izglītības pieeja, kas piedāvā bērniem, jauniešiem un ģimenēm iespēju gūt pozitīvu mācīšanās pieredzi dabā. Tā ir bērncentrēta pedagoģiskā pieeja, kas virzīta uz zinātkāres, radošuma un pašiniciatīvas attīstību (O'Brien & Murray, 2006).

Praksē izmantojot brīvdabas pedagoģisko pieeju, tā palīdz sasniegt mācību programmas mērķus. Ar daudzveidīgu, praktisku metožu palīdzību bērni vingrinās izprast un analizēt dabā notiekošos procesus un parādības. Brīvdabas pedagoģija mācību process piešķir pārdzīvojamu, pieredzes aspektus, jo tā ir daudzveidīga un pārvar viena mācību priekšmeta robežas. Brīvdabas mācību videi piemīt īpašības, kas nepiemīt vienai noteiktai iekštelpai vai klases videi. Brīvdabas pedagoģija kā metode rada iespēju pavienot jēdzienisko domāšanu, teorētiskās zināšanas un pieredzē balstītas zināšanas (Dālgrenšs, Ščepanskis, 2007).

Brīvdabas pedagoģijas jēdziens ietver ne tikai norādi uz mācību vietu, bet arī uz izglītības saturu un mācību metodi. Spēlēšanās un pastaigas brīvā dabā ir daļa no bērnu attīstību veicinošiem faktoriem. Nodarbības brīvā dabā tiek organizētas daudzās pirmsskolas izglītības iestādēs gan Latvijā, gan citur pasaulē. Arī Dānijā, valstī, kas tiek uzskatīta par vienu no brīvdabas pedagoģijas kustības aizsācējām, vispirms tika veicināta nodarbību organizēšana brīvā dabā. Mācīties dabā - attīstījās par jaunu pedagoģisko pieeju – “Forest school”. Skandināvijas valstīs brīvdabas pedagoģija ir dažādās izglītības pakāpēs un organizācijas formās darbojas jau kopš divdesmitā gadsimta piecdesmitajiem gadiem (Cree & McCree, 2012).

Brīvdabas pedagoģiju var praktizēt gan skolas pagalmā, parkos un dārzos, pilsētvidē un lauku sētā. Visas šīs vietas var būt mācību līdzekļi. Brīvdabas pedagoģija var izmantot arī ekskursijās pa pilsētu, apmeklējot parkus, dabas rezervātus. Visas šīs vietas ir saistītas ar nepastarpinātu pieredzes gūšanu autentiskā vidē, kuras mērķis ir radīt tiešu kontaktu ar materiālu

un rosināt aktīvu līdzdalību. Dažādu mācību priekšmetu pedagogi var integrēt dažādus priekšmetus un vecuma grupas, par mācību vidi izmantojot āra telpu. Mērķis ir radīt mācību situācijas, kurās veidojās tieša saskare ar āra vidi. Pedagoģijas ieguvumi saistās ne tikai ar mācīšanās kognitīvajiem un emocionālajiem aspektiem, bet arī ar zināšanām par dabas, kultūras un sabiedrības mijiedarbību (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007).

Pēdējo divdesmit gadu laikā arī citās valstīs pirmsskolas izglītība tiek īstenota izmantojot, brīvdabas pedagoģisko pieeju. Piemēram, brīvdabas pedagoģijas idejas veiksmīgi tiek realizētas: Zviedrijā, Kanādā, Lielbritānijā, Amerikas Savienotajās Valstīs u.c.

Brīvdabas pedagoģiskā pieeja var tikt realizēta dažādās izglītības pakāpēs – sākot no pirmsskolas līdz pat pieaugušo izglītībai. To ir iespējams integrēt skolas mācību procesā ikdienā, kā regulāras ik nedēļas nodarbības, kad bērni vienu vai vairākas mācību dienas pavada ārpus skolas ēkas.

Šādās nodarbībās bērnam tiek dota brīvība pašam vadīt savu mācīšanās procesu, rotaļājoties, komunicējot ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Bērniem atrodoties dabā tiek piedzīvots gan prieks par gandarījumu, gan dažādu rīcību neskaidrības. Lai bērnam veidotos bagāta pieredze, katra neskaidra situācija tiek pārrunāta un izvērtēta pedagoga vadībā. Individuālās pārrunas un daudzveidīgā sajūtu pieredze ir veicinājusi bērnu komunikācijas spēju attīstību. Bērna interešu respektēšana ir veicinājusi mācīšanās motivācijas pieaugumu, savukārt dabiskā vide un bērna brīvība izpausties ir veicinājusi radošuma attīstību (Golubina, 2007).

Lai veiksmīgi organizēju brīvdabas pedagoģisko pieeju pirmsskolas izglītībā ir būtiski sagatavošanās darbi, lai būtu iespējams atrasties brīvā dabā dažādos laika apstākļos. Sagatavošanās darbos būtu jāparedz gan darbinieku un bērnu vecāku informēšana par atbilstošu apģērbu dažādiem laika apstākļiem. Kā arī būtiski būtu laukumu aprīkot ar nojumi vai telti, kur būtu iespējams patverties lietus laikā. Nākamajās nodaļā tiks aprakstīts, kādai ir jābūt mācību videi, lai veiksmīgi varētu realizēt brīvdabas pedagoģisko pieeju.

1.1. Brīvdabas pedagoģijas mācību vide

Brīvdabas pedagoģijas pieejas viens no priekšnoteikumiem nosaka, ka izglītības iestādei jārealizē mācību process dabas vidē - ārpus telpām. Šo, bērnudārza izvēlēto dabas vidi, sauc par "Brīvdabas pedagoģisko" laukumu. Autori uzsver, ka laukums var tikt izvietots ne tikai dažādos meža tipos, bet arī pļavā, dīķa vai ezera tuvumā, publiskā parkā vai citā vāji apmežotā teritorijā

(Dālgrēns, Ščepanskis 2007). Piemēram, laukums brīvdabas pedagoģijas pieejas realizējošas pirmsskolas izglītības iestāde Latvijā (sk.1.attēlu).

1.attēls PII „X” (autores foto).

Brīvdabas laukums ir iekārtots meža malā. Šajā laukumā ir ļoti dažāda fauna. Ir upīte, kas plūst gan meža malu. Mežā ir lapu koki, skujkoki. Daudzas zaru, blūķu kaudzes, kur tiek realizētas dažādas radošas idejas. Šis laukums ir teritoriāli liels un bagātīgā vide nodrošina aizraujošu ikdienas pieredzi bērniem.

Brīvdabas pedagoģijas mācību vide var būt atšķirīga. Tie var būt atšķirīgi gan izmēra, gan reljefa, gan veģetācijas ziņā. Laukuma izveidi nosaka katras iestādes iespējas, tomēr vides daudzveidībai ir būtiska nozīme, lai mācību process tiktu realizēta augstā kvalitātē. Dabas vides daudzveidība rosina bērnus izzināt, izpētīt pasauli rotaļājoties, kā arī būt fiziski aktīviem.

Brīvdabas mācību vide ir svarīga ainava kļūst par tikpat pašsaprotamu mācību vidi kā klases telpa. Brīvdabas mācību vidi var uzlūkot kā:

- Pedagoģijas laboratoriju;
- Mācību grāmatu visiem priekšmetiem;
- Pārdomu vietu;
- Pamatu praktiskās ekoloģijas un bioloģisko aprites ciklu;
- Bāzi mācībai par ķermeni un veselību;
- Estētisko pārdzīvojuma vietu;

- Izzinošu darbošanās vietu;
- Svarīgu sociālo funkciju, kas veici attiecības starp skolēniem, skolotājiem, vecākiem (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007).

Dabas vide ir rosinoša bērnu rotaļu darbībai. Bērni paši spēj novērtēt un uztvert vides sniegtās rotaļu iespējas, piemēram, ja kokā var uzrāpties, tad tas ir paredzēts kāpelēšanai, ja akmens ir paceļams, tad to var izmantot par celtniecības materiālu. Sekojot bērnu rotaļu darbībai un viņu izvēlēm, brīvdabas pedagoģijas laukumā ir jānodrošina iespēja:

- funkcionālajām rotaļām (skriešanai, lekšanai, kāpšanai kokos, dabiskas vides šķēršļu pārvarēšanai u.c.);
- konstruēšanai (koku zari, saknes, koka dēļi, čiekuri, lapas u.c.);
- simboliskai rotaļai (lomu spēlēm) (Kuo, 2015).

Par būtisku uzskata arī brīvdabas laukuma un dabas vides sniegtās brīvības un plašuma iespējas. Lai gan arī brīvdabas laukums parasti ir norobežota teritorija, tomēr tā ir tikai viena no telpas dimensijām, kuru aptver sēta, pārējās telpas dimensijas netiek ierobežotas, tādējādi nodrošinot brīvību kustēties, redzēt un sajūst daudz plašāk nekā tas ir iespējams telpās.

Pētījumi pierāda, ka brīvdabas pedagoģiskās pieejas realizācijas sniegtā iespēja ir dabas vides pozitīvā ietekme uz cilvēka vispārējo veselību. Ir pierādīts, ka gan regulāra pasīva atrašanās dabā, gan regulāras kustību aktivitātes dabiskā vidē ir veselību veicinoši faktori. Kas palīdz un pozitīvi ietekmē gan fizisko, gan garīgo veselību un stiprina imunitāti (Kuo, 2015).

Situācijas, kas veicina radošumu, veicina arī zināšanu apguvi. Brīvdabas vide pārsteidz ar vizuālo, smaržu, kustības, skaņu un formu daudzveidību, kas visas bērna maņas spēj uzrunāt daudz spēcīgāk, nekā ierasta telpu vide (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007).

Lai veicinātu savstarpēju uzticēšanos starp bērna vecāku un izglītības iestādi, katra pirmsskola, kurā tiek īstenota brīvdabas pedagoģiskā pieeja tiek sagatavota unikāla, attiecīgajai situācijai atbilstošu rokasgrāmatu, kurā tiek apkopota šāda informācija:

- Ieteikumi;
- Būt par vadītāju;
- Mazs bērns dabā;
- Metodika;
- Bērna ideju attīstīšana;
- Skaitāmpanti, dziesmas, spēles un rotaļas;
- Aprīkojums un riska novērtēšana (sk. 1. pielikumu).

Kā vēl vienu labu piemēru, var minēt Mežamulles vadītāja rokasgrāmatu, kas ir labi pazīstama brīvdabas pedagoģijas vadītājiem Zviedrijā. Organizācija – „Friluftsframjandet” ir Brīvdabas

pedagoģija, kura veido grupu nodarbības bērniem, nodrošinot iespēju izkustēties, izbaudīt un gūt pieredzi brīvā dabā.¹

Pētījumā „Āra vides novērtējums uz uzmanības noturēšanu pirmsskolas vecuma bērniem, tika parādīts, ka daudzveidīgi vides apstākļi nodrošina bērnam uzmanības ilglaicīgāku noturību, nekā bērni, kuriem ikdienā nav daudzveidīga vide. Bērniem, kuriem ikdienā atrodas daudzveidīgā vidē (koki, sūnas, augsne, zari, akmeņi, ūdens) spēj ilglaicīgāk noturēt savu uzmanību. Pētījumā tiek uzsvērts, ka daudzveidīgā āra vide, kas bērnam ir pieejama labvēlīgi attīsta radošumu (Martensson, Boldemann, Soderstrom, Blennow, Englund, Grahn, 2009).

R. Seba uzskata, ka brīvdabas pedagogs, kas gatavs atklājumiem kopā ar saviem audzēkņiem, spēj radīt jēgpilnu izpratni par mācību situāciju. Brīvdabas vide spēj pārsteigt ar vizuālo, smaržu, kustību, skaņu un formu daudzveidību, kas bērna maņas uzrunā daudz spēcīgāk, un tiešāk nekā jebkura cita vide. Šāda vide un pieredze, kuras gūšanā iesaistīts gan ķermenis, gan bērna psihe paliek atmiņā daudz vieglāk un pamatīgāk (Seba, 1991).

Jebkuram pedagogam ir tiesības organizēt āra nodarbības - mācīšanos dabā, izmantojot tādas mācību metodes kā novērojums, eksperiments, demonstrējums, spēles, grupu darbs u.c.

Dabas vide un dažādie laika apstākļi mūsdienās ir uztverami kā iespēja un arī izaicinājums, gan bērniem, gan pieaugušajiem. Brīvdabas pedagoģiskajā pieejā šāda mācību vide veicina bērnu patstāvību. Bērns un arī pedagogs mācās, kā rīkoties dažādos laika apstākļos un situācijās. Nākamajā nodaļā vairāk tiks aprakstīta pedagoga loma brīvdabas pedagoģijā.

1.2. Pedagogs brīvdabas pedagoģijas pieejā

Pedagoga uzdevums pirmsskolā ir veiksmīgi sabalansēt dažādās bērna attīstības un bērnam saistošā veidā tās iekļaut dienas ritmā. Pedagogam jābūt pilnīgam priekšstatam par katra bērna attieksmi pret darbu pirmsskolā un arī ģimenē, jo tikai tad ir iespēja organizēt pareizu pieeju ne tikai bērniem, bet arī viņu vecākiem. Tiek uzskatīts, ka pedagogs gandrīz vienmēr kļūst par atdarināšanas paraugu bērnam, tāpēc viņam savā pedagoģiskajā darbībā jābalstās uz stingriem ētikas pamatiem un jārada paraugs bērnam (Golubina, 2007).

Pedagogs ir tas, kuram ir jāizvēlas izmantot daudzveidīgas mācību metodes, lai pedagoģisko procesu padarītu interesantāku un kvalitatīvāku. Tiek uzsvērts, ka ir svarīgi

¹ <http://www.friluftsframjandet.se/>

nodarbībās radīt pozitīvu atmosfēru, ir nepieciešams izmantot daudzveidīgas mācīšanās metodes. Kā arī nedrīkst aizmirst jaunu zināšanu apguvi sākt ar esošo zināšanu aktualizēšanu. Kā rezultātā jau apgūto lietu atkārtošana ir neatņemam mācību procesa sastāvdaļa (Kalniņa, 2012).

Pedagogam, kas pedagoģisko procesu vada ārā ir jābūt gatavam ik dienu doties ar bērnu jaunos atklājumos. Viņš prot atdzīvināt konkrētas vietas un lietas. Pedagoģis prot veidot saturīgu, jēgpilnu izpratni un mācīšanās procesu brīvā dabā, kas bērnam atbilstoši vecumposmam ir nepieciešams (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007).

Pedagogam brīvdabas pedagoģijā ir būtiska loma. Pedagoģis ar savu pieredzi un attieksmi pret dabu parāda un iemāca to arī bērnam. Primāri pedagoģis domā par fizisko drošību mācību vidē. Lai to īstenotu, pedagoģis novērtē bērna spējas, palīdz tās pilnveidot un arī uzticas bērna prasmēm. Pedagoģis prot atpazīt riskantas situācijas un potenciāli bīstamus objektus, lai to novērstu jau laikus. Atrodoties pētījumā laikā PII „X” tika ievērots, ka skolotāja atgādina pirms katras došanās ārā noteikumus, kā rīkoties, bērna atbildības par lietām, dabu un kā būt saudzīgiem pret dabu. Bērni cenšas tos arī ievērot. Piemēram- dodoties ārā, katrs pārlicinās, ka ir līdzīgs rezerves cimdu pāris. Tiek uzsvērts arī tas, ka bērniem ir jāseko visu laiku līdzī, lai redzētu skolotāju. Ielu šķērso vienmēr pa pāriem, aiz skolotājas. Bērniem šie noteikumi ir dienu dienā un ikviens no viņiem tos pārzina un ievēro. Pedagoģam ir svarīgi nodrošināties ar palīgīdzekļiem, kas palīdz veiksmīgi plānot meža nodarbības. Bērniem ir lupas, ceļu palikņi, krūzītes, trauciņi, kas atvieglo mācīšanās procesu dabā (sk. 2. attēlu).

2. attēls. Piederumi, kas atvieglo mācīšanās procesu dabā (autores foto).

Arī bērnam ir īpaša loma un ieguvumi mācoties būt dabā un brīvdabas pedagoģiskajā pieejā. Nākamajā nodaļā vairāk tiks apskatīta bērna loma brīvdabas pedagoģijas pieejā.

1.3. Bērns brīvdabas pedagoģijas pieejā

Kā viens no svarīgākajiem aspektiem, lai varētu noritēt pilnvērtīgs brīvdabas pedagoģiskais process ir svarīgi parūpēties par ērtu, siltu un drošu apģērbu bērnam un pieaugušajam. Lai bērns varētu pilnvērtīgi piedalīties brīvdabas pedagoģijas nodarbībās ir nepieciešams laika apstākļiem atbilstošs apģērbs. Atrodoties bērnudārzā „X” tika novērots, ka bērni ir labi aprīkoti ar nepieciešamajām apģērbu un droši var doties dabā. Par nepieciešamo apģērbu vai apaviem tiek regulāri informēti bērnu vecāki. Informācija tiek izvietota pie ziņojuma dēļa, gan nosūtīta elektroniski (sk. 3. attēlu).

3. Attēls PII „X” ziņojuma dēlis (autores foto)

Ilgstoša bērnu atrašanās brīvā dabā, proti, brīvdabas skolu apmeklēšana raisa diskusijas un pēc vairāku autoru domām tiek uzskatīta par lielu izaicinājumu obligāto higiēnas prasību ievērošanas dēļ. Tiek izvērtēti dažādie riski atrodoties dabā. Kā piemēram- ērcu kodumi, indīgi

augi un sēnes, insekti (Michek & Novakova & Menclova, 2015; Weiss Harr et. al., 2006). Tomēr aizvien vairāk mūsdienās tiek uzsvērts cik svarīgi ir doties ārpus telpām, runāts par pozitīvo ietekmi gan bērna attīstībā, gan vispārējo veselības stāvokli un imunitāti.

Pētījumā tika pierādīts, ka dabas skati un skaņas iedarbojas nomierinoši. Tā veicina psiholoģisko stabilitāti gan bērnam, gan pieaugušam cilvēkam. Tīra, nepiesārņota gaisa elpošana veicina smadzeņu darbību, kā arī saules gaisma nodrošina D vitamīna dabisku sintēzi cilvēka ādā. Aktivitātes un kustību prieks brīvā dabā stiprina imunitāti, veicina ātrāku vielmaiņu un mazina aptaukošanās iespējamību (Kuo, 2015). Mūsdienās aptaukošanās un mazkustīgs dzīvesveids ir vienas no galvenajām problēmām ar ko bērni un pusaudži saskaras. Dabas vides sniegtā iespēja bērniem neierobežoti kustēties tiek pamatota kā bērnam piemērotākā mācīšanās forma. Bērns aktīvi kustoties mācās būt dabiskā vidē. Aktīvi kustoties pieaugušie, bērni attīsta savas fiziskās spējas gan izturību, veiklību, līdzsvaru, kustību koordināciju.

Atrodoties dabā bērni mācās skaistumu, lietu kārtību, darbīgumu, mērķtiecību. Bērni atrodoties, dabā prot meklēt dažādu lietu un neparastu parādību cēloņus un sekas. Dabā tiek novērota mūžīgā kustība un attīstība (Karule, 2012).

Kā būtisks brīvdabas pedagoģiskās pieejas realizācijas ieguvums pētījumos tiek minēta iespēja bērnam mācīties izvērtēt riskus. Ievērojot brīvdabas principus, bērns, savu rotaļu laikā vai lietojot darba rīkus, var nonākt bīstamās situācijās, tādējādi pilnveidojot savas prasmes patstāvīgi izvērtēt riskantas situācijas, apzināties savas rīcības sekas un pasargāt sevi. Bērni vienmēr tiecas izaicināt sevi un pārbaudīt savas spējas, tas sniedz viņiem psiholoģisku labsajūtu. Ļaujot bērniem apgūt riska novērtēšanas prasmes, tiek veicināta bērnu patstāvība, kā arī pašapziņas attīstība, kas ir būtiski bērna turamākajai attīstībai (Christensen, 2014; Maynard, 2015).

Brīvdabas pedagoģijā pirmsskolā bērnam tiek dota brīvība pašam vadīt savu mācīšanās procesu, rotaļājoties, komunicējot ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Ja bērns regulāri dodas mācīties dabā, tas labvēlīgi ietekmē bērna pašapziņu, jo bērniem tiek dots laiks un vieta brīvi mācīties, rotaļāties un realizēt savu potenciālu, kā arī pierādīt savu patstāvību un varēšanu. Brīvdabas pedagoģijas grupiņā „X” bērniem tika novērotas ļoti labas sadarbības prasmes un tolerance, ko veicinājusi regulāra rīcību seku pārrunāšana un izvērtēšana pedagoga vadībā. Individuālās pārrunas un daudzveidīgā sajūtu pieredze ir veicinājusi bērnu komunikācijas spēju attīstību. Bērna interešu respektēšana ir veicinājusi mācīšanās motivācijas pieaugumu, savukārt dabiskā vide un bērna brīvība izpausties ir veicinājusi radošuma attīstību.

Bērniem dabā tiek sniegta iespēja neierobežoti kustēties. Pētījumā tiek pierādīts un pamatots, ka bērnam piemērotākā mācīšanās forma ir, ka bērns dabiski mācās aktīvā darbībā. Aktīvi kustoties bērns attīsta arī savas fiziskās spējas. Uzlabo un nostabilizē izturību, veiklību,

līdzsvaru, kustību koordināciju un muskuļu spēku. Mācoties dabā, bērns ir nepārtrauktā kustībā, un mācību process norit aktīvi iesaistot visu savu ķermeni (Fjortoft, 2001, 2004).

Analizējot literatūru var secināt, ka brīvdabas pedagoģija, ka dabas vide ir bērnu attīstībai piemērota mācību vide. Būtiski ir uzsvērt to, ka brīvdabas pedagoģijas process var noritēt veiksmīgi, ja ir ieinteresēts un kvalificēts pedagogs. Daba ir iedvesmas un izziņas avots, kā arī būtisks faktors bērnu fiziskās attīstības un vispārējās veselības veicinātājs.

1.4. Pirmsskolas bērnu vecumposma raksturojums

Bērnība ir ļoti svarīgs ikviena cilvēka dzīves posms. Straujākā bērna attīstība norit pirmajos septiņos dzīves gados. Tāpēc šajā nodaļā tiek aprakstītas bērna psiholoģiskās, emocionālās un fiziskās vajadzības, kas ir jāņem vērā, lai bērns pilnvērtīgi attīstītos Pārmaiņas notiek fiziskajā, emocionālajā, sociālajā, intelektuālajā attīstībā. Vecākiem un skolotājiem jāzina bērna vecumposmu īpatnības, lai varētu norisināties pilnvērtīga bērna attīstību (Golubina, 2007).

Mūsdienās bērnu audzināšanas stilu katra ģimene izvēlās sev piemērotāko. Bērna audzināšanas stils ir atkarīgs no ģimenes kurā viņš ir piedzimis, ģimenes struktūras, no vecāku iepriekšējās pozitīvās, negatīvās pieredzes. "Audzināšanas stils- audzinātāju apzinātu vai neapzinātu savstarpēji saistītu paņēmienu kompleks izveidotā redzējuma realizācija, kas virzīta uz bērna personības un dzīves priekšstatu veidošanu"(Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 25).

Viens no pirmsskolas perioda psihiskās attīstības priekšnosacījumiem ir sižetisko lomu rotaļu spēlēšana. Parasti bērns atveido to, ko novērojis pieaugušo dzīvē un darbībā. Ir svarīgi, lai bērns rotaļas laikā ir piedzīvojis un līdzpārdzīvojis. Šī perioda psihiskā attīstība ir pamatā pārējo attīstības periodu rezultātiem. Tāpēc tiek uzsvērts, ka bērna attīstība līdz 7 gadiem ir personības attīstības nozīmīgākais posms (Svence,1999). Rotaļa palīdz izziņāt bērnam pasauli, kurā viņš dzīvo. Bērns labāk spēj izprast cilvēka darbību un savstarpējās attiecības.

Bērniem pirmsskolas vecumā attīstās un pilnveidojās fiziskās un garīgās spējas. To kā bērns attīstīsies ietekmē- ģimene, temperaments un sociālā vide. Rotaļās un nodarbībās jāļauj bērnam radīt un atklāt visu pašam. Bērni spēj labāk izprast lietu būtību un sakarības, ja skolotāji mācot ņem vērā dažādos bērnu uztveres tipus – vizuālo (attēli), kinētisko (kustības), audiālo (skaņa) un taktilo (garša, tauste) (Golubina, 2007).

Bērnam šajā vecumā dominē tiešā lietu uztvere ar maņu palīdzību. Liela nozīme ir sensoro spēju attīstībai - redzei, dzirdei, taustei, garšai, ožai. Ja bērns atrodas ārā, tad viņam šie visi maņu orgāni tiek veiksmīgi nodarbināti. (Jonīte, 1997).

Pirmsskolas vecuma bērnam paralēli redzes asuma attīstībai notiek krāsu redzes attīstība. 3 - 7 gadus veciem bērniem jāspēj atšķirt krāsu toņi. Šajā vecumā bērns visstraujāk attīstās garīgi un fiziski, viņš ir zinātkārs, aktīvāks, patstāvīgāks, pieaug vēlme visu darīt pašam. Pieaugušajiem šajā periodā ir liela nozīme, jo bērns atdarina parādītās kustības un darbības, tikai darbošanās viņam ātri apnīk, tāpēc uzmanība jāpievērš arī koncentrēšanās spējām. Svarīgi bērnu šajā vecumā aktīvi atbalstīt un novērtēt. Ļoti būtiski, lai pieaugušais atrodas blakus un atbalsta bērnu šajā izzināšanas procesā (Hibnere, 1998).

Tiek akcentēts, ka četru piecu gadu veciem bērniem pateicoties paraugu atdarināšanai, attīstās -bērna domāšana un iztēle. Bērni, kā rezultātā tiek rosināti uz radošu, aktīvu darbību. Bērniem veidojas jautājoša attieksme pret visu, kas ir apkārtējā pasaulē. Bērna fiziskās aktivitātes kļūst sarežģītākas un grūtākas (līšana caur šķēršļiem, rāpšanās kokā) (Ļubļinska, 1979). Bērns sākotnēji atdarina pats sevi, pieaugot atdarina sev apkārtējos cilvēkus (žestus, mīmiku, kustību). Visu ko bērns dzird, redz un sajūt atstāj uz viņu iespaidu. Vide, kurā bērns aug ir liela nozīme, jo daudzveidīgāka vide, jo bērna attīstība norit sekmīgāk (Vigule, 1998).

Tiek uzsvērs, ka kustība ir līdzeklis, ar kura palīdzību bērns izzina pasauli. Jo kustības ir koordinētākas, jo labāk bērns iepazīst apkārtējo vidi (Jonīte, 1997).

Bērna 2-4 gadu vecumā kustības sāk kļūt apzinātākas, paredzamākas un pārdomātākas. Šajā vecumā bērna kustības kļūst aizvien neapbrēķināmākas. Bērns kļūst aktīvāks, patstāvīgāks, pieaug tieksme un griba visu darīt pašam, tāpēc jāpievērš uzmanība bērna paškontroles attīstības veicināšanai. Bērna aktivitāti iesaka kontrolēt ar kustību rotaļu palīdzību. Skolotājiem jāiemāca bērniem dažādi signāli, kuri būtu kā norāde uz kādas konkrētas darbības pārtraukšanu. Tas palīdzētu attīstīt paškontroli, kas ir viens no galvenajiem šī perioda audzināšanas uzdevumiem. Jāmāca saskaņot 2 principus – „Es gribu!” un „Man vajag!”. Bērnu spēja kontrolēt muskuļus šajā periodā ir mazāk attīstīta nekā muskuļi (Svence, 1999).

Kognitīvā attīstībā tiek attīstīta bērna– atmiņu, runu, domāšanu, iztēle un uzmanība. Ļoti svarīgi šajā posmā bērnam sarunāties ar citiem bērniem un ar pieaugušajiem. Pieaugušajam jārunā ar bērnu par tādām tēmām, kuras viņš saprot un ir saistošas. Bērna runa trīs gadu vecumā strauji papildinās ar jauniem vārdiem, tā pakāpeniski veidojas saistītā runa. Pedagoga šajā laikā ir uzdevums sekmēt domāšanas un runas kā cieši saistītu psihisku attīstību. Bērnam pieaug interešu loks par apkārtni un tajā notiekošajām lietām (Golubina, 2007).

Bērna domāšana ir cieši saistīta ar runas attīstību. Viņš sāk domāt tad, kad rodas apziņa par valodas nozīmi. Pirmās domas bērnam parādās iekšējā runā. Bērns nav sācis runāt, ir spējīgs saprast dažas, ar viņu tuvāko apkārtni notiekošās lietas. Kā arī bērns ļoti labi spēj saprast žestus un mīmiku. Bērns var nesaprast pieaugušā teikto, bet spēt rast priekšstatu pēc žestiem un

mīmiskām. Jo emocionāli bagātāka saskarsme ar bērnu, jo emocionālāk un niansētāk bērns pauž arī savas emocijas (Vigule, 1998).

Atmiņa attīstās no netīšās uz tīšo iegaumēšanu, saglabāšanu un tīšo reproducēšanu. Pirmsskolas vecuma bērnam izteiktāka ir pazīšana, nevis reproducēšana. Bērns vieglāk iegaumē ritmu ne vis saturu. Iegaumēšanu nepieciešams atbalstīt ar rotaļu un spēles palīdzību. Bērnam šajā periodā attīstās kustību un verbālā atmiņa. Tēlaino atmiņu var attīstīt, saistot jauno informāciju ar kādiem redzes tēliem un lietām (Svence, 1999).

Pirmsskolas vecumā uzmanība ir saistīta ar uztveres attīstību. Bērnu uzmanību piesaista tikai pievilcīgi un emocijas raisoši tēli un objekti. Šis ir vecumposms, kad veidojas pāreja no netīšās uzmanības uz tīšo. 4 – 5 gadus veci bērni uzmanību spēj koncentrēt apmēram 6 – 8 sekundes, lai gan uzmanība ir individuāli nosacīta, jo tā ir atkarīga no CNS darbības īpatnībām un emocionālā stāvokļa. Uzmanība tiek saistīta ar gribu, paškontroli un iemaņām socializācijas procesā (Svence, 1999).

Trešajā dzīves gadā bērnam turpinās visu orgānu pilnveidošanās un skeleta pārkaulošanās, tāpēc bērns kļūst fiziski izturīgs un aktīvāks. Bērnam pilnveidojas visa ķermeņa kustības- skriešana, lekšana, rāpšanās, iešana. Īpaši svarīgi šajā vecumā ir bērna norūdīšanās, kas vēl nav nostabilizējušies līdz trīs gadu vecumam (Golubina, 2007).

Bērnam agrās bērnības stadijā ir svarīgi ļaut darboties pašam, jo viņam veidojas jaunveidojums – patstāvības izjūta. Tā uzskata psihologs Eriksons, kurš arī uzsver, ka šajā periodā ir svarīgi ir ļaut bērnam šo patstāvības apguvi, lai bērnam veidotos pietiekams un stabils pašvērtējums (Reņģe, 2000).

Bērna uzkrātā pieredze līdz piecu gadu vecumam- darbošanās ar dažādiem priekšmetiem, un viņu praktiskā darbošanās rada- patstāvības izjūtu. Apzinoties savu varēšanu, bērns sāk sev izvirzīt arvien drosmīgākus, daudzveidīgākus mērķus. To veikšanai viņam jāpieliek arvien lielāka piepūle un jāiztur aizvien ilgāks savu nervu un fizisku spēku sasprindzinājums. Katrs bērns ar izdevušos darbības rezultātu nostiprina apziņu „es grib”, „es varu”, „es pats”. Arvien daudzveidīgāk un drosmīgāk bērni piepilda savas vēlmes un iedomas (Ļubļinska, 1979).

Pirmsskolas vecumā bērns iepazīst pasauli ar sajūtām. Lai veicinātu bērna attīstību, viņam ir jāveicina iespēja izjust un līdzpārdzīvot dažādas situācijas. Dodoties dabā bērna emocijas var būt dažādas no sajūsmas par ieraudzīto, līdz pārdzīvojumam par redzēto. Svarīgi pievērst uzmanību arī fiziskām aktivitātēm visa ķermeņa nostiprināšanai, kā arī kustību vingrinājumiem, kuri nostiprina roku un pirkstu sīko muskulatūru. Atrodoties dabā bērns var vienlaicīgi sataustīt- siltas, aukstas, asas un raupjas, mīkstas lietas. Ir svarīgi bērnam ļaut un mācīt atrasties dabā. Bērnam atrodoties dabā ir dota iespēja rāpot, velties, krist un skriet, kas nereti grupas telpās nav iespējams. Bērns dabā var priecāties par sev apkārt notiekošo, par

puķēm, lapām, zāli, zemi, kokiem. Bērniem sāk veidoties attieksme par sev apkārt notiekošajām lietām, cilvēkiem. Nākamajā nodaļā vairāk tiks aprakstīta attieksmes veidošanās pret dabu.

3. Attieksmes pret dabu

Tiek definēts, ka „attieksme ir izturēšanās pret dažiem cilvēkiem vai objektiem citādāk nekā pret pārējiem, piešķirot viņiem pozitīvu vai negatīvu vērtību. Attiecības paredz kaut kādu attieksmi pret tiem cilvēkiem, kas ir iesaistīti konkrētos sakaros, bet attieksme var būt arī pret tādiem cilvēkiem, ar kuriem indivīdam nav nekādu attiecību” (Psiholoģijas vārdnīca, 1999,23).

No pedagoģijas viedokļa tiek definēts, ka „attieksme ir cilvēka saskarsmes, raksturs, izturēšanās veids, cilvēka rīcības, uzvedības aktīva iesaistīšanās, iekšēja sakarība ar apkārtējām lietām. Cilvēka attieksmes raksturojumu nosaka viņa vērtīborientācija un viņa pieredze savstarpēji nosaka viena otru” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 22).

Attieksme noformējās katrā agrīnajā bērnībā. Vislielākā nozīme šajā vecumā ir ģimenes tradīcijām ir dzīves veidam, kā arī attiecībām ar apkārtējiem. Bērnībā attieksmes veidošanos bērnam nosaka vecāki, tad pirmsskolā to sāk noteikt arī skolotāja. A. Harosons izdala trīs attieksmes veidus: kognitīvo, emocionālo, uzvedības. Atkarībā no tā vai, cilvēks pauž pozitīvas vai negatīvas emocijas, attieksme ir pozitīva vai negatīva, tā nemēdz būt neitrāla. Cilvēks var mainīt savu attieksmi, novērtējot savu rīcību. Attieksme un rīcība ir sava starpā saistītas. Pēc savstarpējās mijiedarbības nevar prognozēt, kāda būs cilvēka reakcija, ja viņš paudis noteiktu attieksmi, nav iespējams, kā arī nav viennozīmīgi noteikts ka pēc rīcības pilnīgi droši varētu noteikt cilvēka attieksmi pret kaut ko noteiktu (Pļavniece, Škuškovnika, 2002).

Grāmatas autore secina, ka „Dabā viss ir apbrīnas vērts: gan pirmo pavasara ziedu krāšņums, gan bišu saimes rosība vasaras tveicē, gan lapu zelts rudenī, un piesnigušie egļu zari ziemā. Mums katram dota izvēle – apliecināt vai noliegt, iznīcināt vai glābt, nezināt vai izzināt” (Stola, 2002, 147).

Dabas izzināšana ir interesants un aizraujošs process gan bērniem, gan skolotājam. Atrašanās dabā prasa bērna un skolotāja savstarpējo sapratni un sadarbību. Ikviens cilvēks dzīvo saistībā ar dabu. Cilvēks atrodies, dabā var viņai pielāgoties, to izmantot, atpūsties tajā. Var arī justies apdraudēts, pakļaut to, veidot uzskatus par to un attieksmi (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007).

Pirmsskolas izglītības mācību satura programmas mērķis dabas zinībās ir sekmēt izpratnes veidošanos par dabas objektiem, parādībām un norisēm. Atsaucoties uz pirmsskolas izglītības mācību satura programmas izstrādātajiem kritērijiem, tiek rakstīts, ka dabas zinības uzdevumi:

1. veidot individuālo pieredzi par sevi un dabu kopsakarībās;
2. rosināt izzināt dabas parādības un norises;

3. iepazīstināt ar tuvākajā apkārtnē sastopamajiem augiem un dzīvniekiem;

4. veidot saudzīgu attieksmi pret dabu.²

Jau kopš neatminamiem laikiem daba ir bijusi visgudrākā skolotāja. Tā ir mācījusi izprast, vērot un secināt. Vēriģākie laika vērotāji prata pēc dabas parādībām secināt kāds būs pavasaris, kāda ziema. Tiek uzsvērts, ka arī daba ir mācījusi sevi saudzēt un kopt. Dabā dzīvo visdažādākās dzīvās būtnes- gan lieli zīdītāji, gan ar neapbruņotām acīm nesaskatāmie mikrobi. Katrai dzīvības formai ir sava īpašā nozīme lielajā dabas saimniecībā. Tāpēc ir īpaši saudzīgi jāizturas katram no mums pret sev apkārtējo dabu. (Kauze, Kronmāne, Rubene, 1972).

Pētījumā par ekskursijām dabā tika secināts, ka arī ekskursijām dabā ir liela audzinoša nozīme, jo tās paplašina un uzlabo bērna zināšanas par dabu. Daba ir kā mērķtiecīga ekoloģiskās situācijas izpēte ekskursijas laikā, kas palīdz bērnam apgūt attieksmes morāles normas pret dabu.

Tiek veicināta :

- cieņu pret dabu,
- vēlama pozitīva attieksme pret dabu,
- aizlieguma normu ievērošana (apzināti nedarīt pāri dabai, nepiesārņot dabu),
(Stola, 2002).

”Brīvdabas pedagoģijas pamatakmens ir pieredzē balstītas, rīcīborientētas izglītības ideāls, kas paver daudz iespēju veidot saiknes ar dabu, kultūru un sabiedrību. Viens no brīvdabas pedagoģijas galvenajiem mērķiem ir izglītojot veidot saudzīgu attieksmi pret dabu un kultūrvidi un ieaudzināt atbildību par visu dzīvo” (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007, 9).

Lai bērnam veidotos attieksme pret dabu, bērnam ir jāiemācās atrasties un būt tur. Tikai atrodoties dabā, bērns mācās izprast dabu un saprot mijiedarbību ar to. Ja ir bijis dabā un iepazīs to, tad viņam patīk to darīt. Veidojas ieradums un patika pret to, kas atrodas dabā. Ja bērns prot mīlēt dabu un saudzēt, tad to ko mīl to neposta.

2

3. Attieksme pret dabu veidošanās izpēte brīvdabas pedagoģijā

Pētījuma mērķis ir izpētīt attieksmi pret dabu bērniem (3-4 gadi) PII „X”, un PPII „Y”.

Pētījuma uzdevumi :

- 1) Izzināt attieksmes veidošanos pret dabu likumsakarības pirmsskolas vecuma bērniem.
- 2) Analizēt attieksmes veidošanos pret dabu pirmsskolas izglītības iestādē, kurā tiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas.
- 3) Analizēt attieksmes veidošanos pret dabu pirmsskolas izglītības iestādē, kurā netiek realizētas brīvdabas pedagoģija idejas.

Pētījuma dalībnieki: 22 bērni no PII „X ” (3-4 gadi).

18 bērni no PPII „Y ” (3-4 gadi).

2.1.Praktiskais darbs ar bērniem pētījuma laikā.

Darba autore pētījumu veicu nedēļu atrodoties PII „X” ,vecumposma grupā (3-4 gadi), kas katru dienu 3-4 stundas pavada atrodoties ārā. Katru dienu piedalījos ikdienas notikumos. Iepazinos ar bērniem, palīdzēju tiem ikdienas darbos- noģērbties, saģērbties, paēst, tīrīt zobus. Šīs nedēļas laikā iepazinu bērnus un viņu intereses. Vasarā bērni visu dienu pavada ārā. Vasaras periodā tikai gulēšanas process tiek organizēts iekštelpās. Autore savu pētniecisko darbu veica oktobrī, kad bērni ārpus telpām atrodas 3-4 stundas darbojoties pēc mācību plāna (sk. 4. attēlu).

Rotaļnodarbību saraksts „SPRĪDĪŠU DABAS” grupā

Pirmdiena	Otrdiena	Trešdiena	Ceturtdiena	Piektdiena
PIRMS brokastīm – Rīta rosme (vingrojumi elpošanas uzlabošanai; vingrojumi stājas veidošanai; vispārējas iedarbības vingrojumi dažādām muskuļu grupām – rokas, plecu joslas, muguras, vēdera, kāju; kā arī lokanības vingrinājumi; palēcieni)		PĒC brokastīm - Rīta aplis (sasveicināšanās skaitāmpantiņi; pirkstiņspēles; dziesmiņas ar kustībām; nedēļas tēmas pārrunas; saruna ar bērniem u.c.)		
9.05 Mūzika Vizuālā māksla-veidošana(verandā) Sociālās zinības, ētika (ārā) 15.45 Ritmika	Mājturība un tehnoloģijas – aplicēšana/rokdarbi 10.20 -11.30 Fiziskā izglītība un veselība(ārā) 15.45 Instrumentu spēle	9.05 Mūzika Matemātika (ārā) Dabaszinības(ārā)	9.00 Fiziskā izglītība un veselība(zāle) Latviešu valodas runas attīstība (ārā) Mājturība un tehnoloģijas – konstruēšana (pagalms/veranda)	Latviešu valodas literatūra Vizuālā māksla-zīmēšana Baseins(2x mēn.)
Pastaiga: (abas skolotājas) Saules parks-veselības taka sporta laukums-trenažieri Idusskolas stadions	Pastaiga: (skol.,sporta skolot.) Garā pastaiga-pārgājiens Velobrauciens Ekskursija /pētniecība	Pastaiga: (abas skolot.,auklīte) Mežparks /veloceliņš Sporta laukums b/d Slēpošana/vizināšanās no kalna vai sporta spēles	Pastaiga: (skolotāja,auklīte) Aktīvā trasīte Parks/mežs - dabīgā zemsedze Rotaļas laukumā	Pastaiga: (abas skolotājas, auklīte) Pēc bērnu izvēles Rotaļas ar uzdevumiem

4. attēls Nodarbību saraksts PII „X”(autores foto).

Mācību process tiek organizēts arī lietū un vējā, jo bērniem ir piemērots apģērbs.

Šīs nedēļas laikā piedalījos rīkotajā tirdziņā. Skolotāju sapulcē, kur dalījās pieredzē par brīvdabas pedagogijas pieredzi Anglijā. Kā arī „ZAAO” skudras nodarbībā par atkritumu šķirošanu un sakoptu vidi (sk. 5. attēls).

5. attēls ZAAO skudras nodarbība (autores foto).

Katru dienu devos ārā un palīdzēju skolotājai vadīt āra nodarbību. Gan dabas zinības, matemātiku un literatūra un valodas apguves nodarbības notiek ārā. Bērniem arī mūzikas nodarbības pavasarī un vasarā tiek organizētas ārā (sk.6. attēlu).

6. attēls Dabaszinības nodarbība (autores foto).

Autore sava pētījuma otru nedēļu pavadīja PPII „Y” grupā, kur mācās 3-4 gadi veci bērni. Šajā grupā viss mācību process tiek organizēts iekštelpās. Bērniem ir skaidri zināms dienas ritms- brokastis, rīta aplis, brīvā rotaļa un pastaiga ārā. Ārā laiku bērni pavada laukumīnā, kas atrodas blakus esošajai pirmsskolas izglītības iestādei (sk. 7. attēlu).

7.attēls PPII „Y” ārā laukumīņš (autores foto).

Bērniem ir ērti pieejams blakus esošais Biķernieku mežs, uz kuru bērni dodas ļoti reti. Autore secina, ka nedēļas laikā bērni uz Biķernieku mežu nedevās. Laiks, ko bērni pavada ārā, ir līdz vienai stundai. Ja ārā līst lietus, tad bērni ārā nedodas. PPII „Y” piedalījās visās nodarbībās un palīdzēja skolotājai tām sagatavoties.

PPII „Y” ikdienā devos ar bērniem pastaigā uz laukumīņu, kas atradās blakus pirmsskolas izglītības iestādei. Laukumiņš ir norobežota teritorija, kur bērni pārsvarā rotaļājās ar rotaļlietām, smilšu kastē un izspēlēja dažādas lomu rotaļas. Laukumiņā ir pieejama vienvēidīga fauna, visapkārt ir smiltis un koki (sk. 8. attēlu).

8. attēls PPII „Y” āra laukuma ikdienas rotaļas (autores foto).

Praktiskajā darbībā ko bērni veic, var labi novērot, bērna attieksmi pret dabu. Bērni darbojoties dabā parāda, cik ieinteresēti ir doties ārā. Var novērot, kurš to dara ar lielu prieku, kurš ne tik ieinteresēts. Laiks ko bērni pavada ārā, ir notikumiem un parādībām bagāts, viņi nebaidās paust savu emocionālo pārdzīvojumu par redzēto, dzirdēto dabā. Bērni ir nesamāksloti un neslēpj savu prieku, atrodoties dabā.

3.2. Empīriskais pētījums attieksme pret dabu

Pētījuma metode, kas tiek izmantota ir novērošana. Albrehta (1998) novērošanas metodi skaidro kā vienu no visizplatītākajām pedagoģisko pētījumu metodēm. Šīs pētījuma metodes mērķis ir palīdzēt pedagogam iepazīt savus pētāmos dalībniekus dabiskos apstākļos. Pētnieciskā novērošana ir sarežģīta, jo novērotājam jācenšas virzīt sava uzmanība uz tiem pedagoģiskiem procesiem, kas atbilst novērošanas mērķim. Vērošums kā īpašība ir cilvēka pedagoģisko spēju rādītājs (Albrehta, 1998).

Pedagoģiskās novērošanas metodes izmantošanas laikā skolotājs neiedarbojas uz pētījuma priekšmetu. Skolotājs neizsauc viņu interesējošās parādības, bet gan gaida to dabiskās izpausmes. Novērošana norisinās dabiskos apstākļos bez iejaukšanās bērna darbībā (Samuseviča, 2000). Novērošanai kā bērna psihiskās darbības pētīšanas metodei raksturīgs tas, ka pētītājs fiksē bērna darbību, izteikumus, rīcību ikdienas dzīvē. Kā pozitīvas iezīmes novērošanas metodei tiek izdalītas:

- fakti tiek savākti par bērna uzvedību dabiskos apstākļos;
- vērojot bērnu ir iespēja to redzēt kā viengabalainu personību;
- izmantojot novērošanas metodi, ļoti skaidri var saskatīt saistību starp bērna uzvedību un skolotāja, audzinātāja rīcību;
- var novērot bērna uzvedību kolektīvā, kas vēlāk palīdz izprast bērna attiecības ar citiem kolektīva locekļiem (Lubļinska, 1979).

Novērošanas metodes ir iegūt informāciju un novērtēt (1-3 baļļu) sistēmā bērna attieksmi pret dabu. Ar šo metodes palīdzību tiks noskaidrota attieksmes veidošanos pret dabu pirmsskolas izglītības iestādē PII"X", kurā tiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas.

Kā arī noskaidrota attieksmes veidošanos pret dabu pirmsskolas izglītības iestādē PII „Y”, kurā netiek realizētas brīvdabas pedagoģija idejas.

Salīdzināts vai bērni kuri apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi kurā tiek realizēta brīvdabas pedagoģijas ideja ir saudzīgāki attiekmē pret dabu, nekā bērni kuri mācās pirmsskolas izglītības iestādē, kurā netiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas.

Lai precīzi analizētu bērna attieksmi pret dabu, darba autore, vadoties pēc izstrādātajiem kritērijiem, novērtēja katru bērnu. Par katru kritēriju bērns attieksmes vērtējumā varēja saņemt 1-3 balles. Tika vērtēta attieksme pret dabu (sk.1.tabulu).

1. tabula. Attieksme pret dabu vērtēšanas kritēriji.

	3 balles (var novērot)	2 balles (daļēji var novērot)	1balle (nevar novērot)
Bērns atrodies, ārā ir priecīgs. Izrāda pozitīva attieksmi pret dabu.	Ir pacilātā garastāvoklī, ar interesi un prieku ir dabā.	Bērns pauž savas emocijas atrodies, ārā. Tikai dažkārt tās ir nepamatotas..	Neizrāda emocijas un nav ieinteresēts atrasties dabā.
Bērns izsaka savu viedokli, attieksmi par dabu.	Ir drošs savā attiekmē pret dabu. Vēlas visur iesaistīties, piedalīties. Patīk izteikt un argumentēt savu viedokli.	Bērns prot izteikt savu viedokli, tikai dažreiz tam ir vajadzīgs pamudinājums.	Bērns neiesaistās. Nevēlās paust savu viedokli par attieksmi pret dabu.
Bērns prot paust savas emocijas. Ir iejūtīgs un atbildīgs.	Prot līdzpārdzīvot, ir emocionāli bagātīgs viedoklis.	Pauž savas emocijas. Ne vienmēr ir iejūtīgs un atbildīgs pret notiekošo.	Nepauž un neizrāda emocijas.
Bērns dabā ir vērtīgs. Prot pamanīt, novērtēt un secināt.	Bērns ir loģisks, prot izsecināt dažādas dabas	Bērns dažkārt gaida stimulu no pieaugušā, lai zinātu ko darīt, novērot, secināt dabā.	Bērns ir nevērīgs, Nelabprāt iesaistās dabas novērtēšanā, secinājumu

Izrāda savu attieksmi pret dabu.	likumsakarības. Izrāda priekpilnu attiekami dabā.	Savu attieksmi pret dabu pauž un izrāda to.	paušanā. Izrāda vienaldzīgu attiekami pret dabu.
---	---	---	--

Nedēļas laikā tika veikta katra bērna novērošana. Bērnā atrodas ārā varēja novērot attieksmi pret dabu. Atrodas ārā tika novērot, vai bērns ir apmierināts, priecīgs. Vai prot izteikt savu viedokli par dažādām norisēm dabā. Tika novērots, vai bērns prot paust savas sajūtas, emocijas. Kā arī tika novērots vai bērns ir vērīgs un spēj ieraudzīt norises dabā. Tiek izsecinātas likumsakarības. Kopumā ar šiem izvirzītajiem kritērijiem tiek vērtēta bērna attieksme pret dabu.

- Saudzīga attieksme pret dabu;
- Daļēji saudzīga attieksme pret dabu;
- Nevar novērot saudzīgu attieksmi pret dabu.

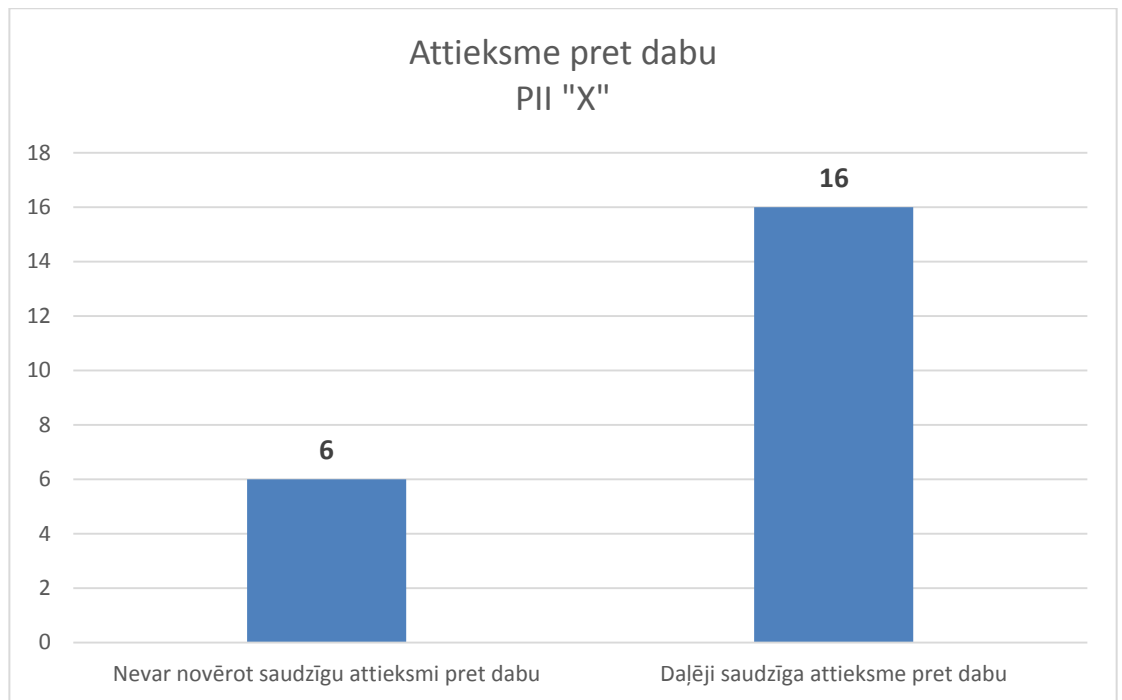
Iegūtie bērnu dati no PII „X” tika apkopoti tabulā (sk.2. tabulu).

2. tabula. PII „X” bērnu rādījumi attieksmē pret dabu .

Bērna vārds	Bērns atrodas, ārā ir priecīgs. Izrāda pozitīva attieksmi pret dabu.	Bērns izsaka savu viedokli, attieksmi par dabu.	Bērns prot paust savas emocijas. Ir iejūtīgs un atbildīgs.	Bērns dabā ir vērīgs. Prot pamanīt, novērtēt un secināt. Izrāda savu attieksmi pret dabu.	Summa	Vidējais rādītājs
Anna	2	2	2	1	7	1.75
Ilze	2	2	3	2	9	2.25
Signe	3	2	2	2	9	2.25
Miķelis	2	2	2	2	8	2
Juris	1	2	2	2	7	1.75

Pēteris	2	2	2	3	9	2.25
Mīks	1	2	2	2	7	1.75
Lauma	3	2	3	2	10	2.5
Ralfs	2	2	2	2	8	2
Līga	2	1	2	2	7	1.75
Inta	2	2	2	2	8	2
Kristīne	2	2	2	2	8	2
Olafs	2	1	1	2	6	1.5
Māris	2	2	2	2	8	2
Liene	3	2	2	2	9	2.25
Inga	2	3	2	2	9	2.25
Haralds	3	2	2	2	9	2.25
Elīna	2	3	1	2	8	2
Sabīne	3	2	2	2	9	2.25
Kristiāns	3	2	2	2	9	2.25
Roberts	3	2	2	3	10	2.5
Renārs	2	1	2	2	7	1.75
Summa	49	43	44	45	18 1	Vid.2

Darba autore no iegūtajiem datiem secina, ka pētījumā nevar novērot saudzīgu attieksmi pret dabu 6 bērniem (Renāram, Olafam, Mikam, Līgai, Jurim un Annai). Daļēji saudzīgu attieksmi pret dabu var novērot visiem pārējiem 16 bērniem (sk. 9. attēlu). Bērni atrodies, arī ir priecīgi būt tur. Izrāda attieksmi pret dabu, tikai dažkārt, lai to darītu ir nepieciešams skolotājas pamudinājums. Bērni dabā ir vēriģi. Prot pamanīt notiekošo dabā, izvērtē to un loģiski izsecina lietu kārtību. Tikai ne vienmēr ir vēriģi un pamana to, dažkārt aizsteidzas garām neievērojot kādu interesantu norisi dabā. Lielākā grupas daļai var novērot daļēji saudzīgu attieksmi pret dabu.

9.attēls. Attieksme pret dabu „X”.

Attieksme pret dabu PII „X” grupai kuri ikdiena praktizē brīvdabas pedagoģiju, lielākajai grupas daļai ir novērojama daļēji saudzīga attieksme pret dabu. Pēc iegūtajiem rezultātiem tiek secināts, ka bērniem ir zināšanu par dabu, tajā notiekošajiem procesiem. Bērniem ir pozitīvi, priecīgi būt dabā. Bērni prot izrādīt, attieksme pret dabu. Bērni ir emocionāli, iejūtīgi un atbildīgi par dzīvām būtnēm, priecājas par savu veikumu atrodoties dabā. Kā rezultātā attieksme pret dabu PII „X” var novērot daļēji saudzīgu attieksmi pret dabu.

Saudzīgu attieksmi pret dabu veicina, ka skolotāja pirms katras nodarbības tiek rūpīgi izplānot tās mērķis un uzdevumi. Nodarbības tiek organizētas jēgpilnas, kas veicina bērna interesi par dabu un tajā notiekošajiem procesiem. Bērniem ir zināšanas par dabu, kuras viņi pielieto atrodoties ārā. No iegūtajiem rezultātiem tiek secināts, ka saudzīga attieksme pret dabu bērniem veidojās, ja bērns ir uzkrājis un apguvis zināšanas par dabu un došanās dabā ir izveidojies kā ieradums. Svarīgi ir arī, lai ir bijusi pozitīva pieredze dabā, kā arī bērns ir guvis emocionālu pārdzīvojumu. Lai veicinātu saudzīgu attieksmi pret dabu veidošanos, ir svarīgi organizēt mērķtiecīgas un jēgpilnas nodarbības dabā.

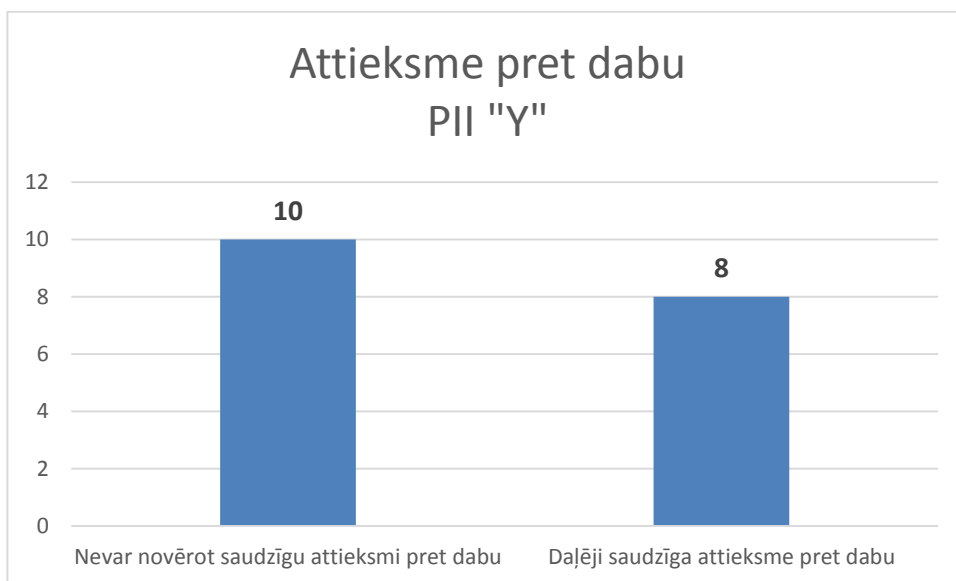
Tika apkopoti arī iegūtie dati no pirmsskolas izglītības iestādes, kurā ikdienā netiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas (sk. 3.tabulu).

3. tabula. PPII „Y” bērnu rādījumi attieksmē pret dabu .

Bērna vārds	Bērns atrodoties, ārā ir priecīgs. Izrāda pozitīva attieksmi pret dabu.	Bērns izsaka savu viedokli, attieksmi par dabu.	Bērns prot paust savas emocijas. Ir iejūtīgs un atbildīgs.	Bērns dabā ir vērīgs. Prot pamanīt, novērtēt un secināt. Izrāda savu attieksmi pret dabu.	Summa	Vidējais rādītājs
Ligita	2	2	2	3	9	2.25
Elīna	2	2	2	2	8	2
Jānis	2	2	2	2	8	2
Pēteris	2	1	1	2	6	1.5
Mīks	1	2	2	2	7	1.75
Sabīne	2	2	2	2	8	2
Līga	1	2	2	2	7	1.75
Māris	3	2	1	2	8	2
Olivers	1	1	2	2	6	1.5
Roberts	2	1	1	2	6	1.5
Hugo	2	2	1	2	7	1.75
Lāsma	2	2	2	2	8	2
Edīte	2	1	1	1	5	1.25
Līva	1	2	1	1	5	1.25
Hermanis	2	2	2	2	8	2
Rūdolfš	2	1	1	2	6	1.5
Renārs	2	2	2	2	8	2
Raimonds	2	2	1	2	7	1.75
summa	33	31	28	35		Vid.2

Darba autore secina, ka pētījumā nevar novērt saudzīgu attieksmi pret dabu 10 bērniem (Raimonds, Rūdolfš, Edīte Hugo, Olivers, Pēteris, Mīks, Līva, Līga, Roberts).

Daļēji saudzīgu un pozitīvu attieksmi pret dabu var novērot visiem pārējiem 8 bērniem (sk. 10. attēlu).

10.attēls. Attieksme pret dabu "Y".

Pēc iegūtajiem rezultātiem tiek secināts, ka bērniem trūkst zināšanu par dabu, tajā notiekošajiem procesiem, jo ikdienu pavada rotaļājoties vienveidīgā laukumiņa vidē. Bērni neizrāda attieksmi pret dabu. Bērni neiesaistās sarunās par apkārt redzamajiem kokiem, augiem. Bērnu attieksmi pret dabu var novērot kā vienaldzīgu, pašsaprotamu. Daba ir kā vide, kas mums atrodas apkārt. Lai vairāk bērni būtu ieinteresēti un paustu savu attieksmi pret dabā redzēto, dzirdēto viņi nevēlās. No iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka lielākā grupas daļai nevar novērot pozitīvu un saudzīgu attieksmi pret dabu.

Lai veicinātu saudzīgu attiekami pret dabu veidošanos bērnos, ir svarīgi organizēt mērķtiecīgas un jēgpilnas nodarbības dabā. Pedagogam ir jārosina bērnam pamanīt, novērtēt un secināt par norisēm dabā. Bērnos ir jārada šī interese pret dabu, lai sekmētu saudzīgu attieksmi pret dabu.

Lai varētu salīdzināt attieksmi pret dabu, pirmsskolas izglītības iestādē kurā realizē brīvdabas pedagoģijas idejas un pirmsskolas izglītības iestādē kurā netiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas tika aprēķināts vidējais aritmētiskais rādītājs PII „X” un PPII „Y”(sk. 4.tabulu).

4. tabula *Vidējais aritmētiskais rādītājs PII„X”*

	Bērns atrodoties, ārā ir priecīgs. Izrāda pozitīva attieksmi pret dabu.	Bērns izsaka savu viedokli, attieksmi par dabu.	Bērns prot paust savas emocijas. Ir iejūtīgs un atbildīgs.	Bērns dabā ir vērīgs. Prot pamanīt, novērtēt un secināt. Izrāda savu attieksmi pret dabu.
Iegūto rezultātu summa	49	43	43	44
Bērnu skaits	22	22	22	22
Vidējais aritmētiskais rādītājs	2.22	1.95	1.95	2

No iegūtajiem rezultātiem tiek secināts, ka visaugstākos rādījumus PII „X” izrādot pozitīvā attieksmē pret dabu, prot priecāties atrodoties dabā. Ikdienā bērni daudz laika pavada ārā, kas veicina izteikt savu viedokli. Bērniem ir zināšanās un viņi labprāt izsaka savu viedokli un attieksmi pret dabu. Bērni dabā ir vērīgi, prot pamanīt, novērtēt un secināt. Lai veiktu datu salīdzināšanu tika aprēķināti PPII „Y” iestādē, kur ikdienā netiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas (sk. 5. tabulu)

5. tabula Vidējais aritmētiskais rādītājs PPII „Y”.

	Bērns atrodies, ārā ir priecīgs. Izrāda pozitīva attieksmi pret dabu.	Bērns izsaka savu viedokli, attieksmi par dabu.	Bērns prot paust savas emocijas. Ir iejutīgs un atbildīgs.	Bērns dabā ir vērīgs. Prot pamanīt, novērtēt un secināt. Izrāda savu attieksmi pret dabu.
Iegūto rezultātu summa	33	31	28	35
Bērnu skaits	18	18	18	18
Vidējais aritmētiskais rādījums	1.83	1.72	1.55	1.94

No iegūtajiem rezultātiem, var secināt, ka visaugstākie rezultāti tika uzrādīti kritērijā, kur bērni prot pamanīt, novērtēt un izsecināt dabā notiekošās lietas. Bērni prot izrādīt savu attieksmi pret dabu. Viszemākos rādījumus uzrādīja emociju izpausmē. Bērni nevēlās paust savas emocijas un to arī nedara. Bērni atrodies ārā nepievērš īpašu interesi dabai un tajā notiekošajiem procesiem.

Lai salīdzinātu kura grupa uzrādīja augstākus rādījumus- attieksmē pret dabu, tikai salīdzināti PII „X” un PPII”Y” iegūtie rādījumi (sk. 6.tabulu).

6. tabula *Vidējais aritmētiskais rādītāju salīdzinājums.*

	Bērns atrodies, ārā ir priecīgs. Izrāda pozitīva attieksmi pret dabu.	Bērns izsaka savu viedokli, attieksmi par dabu.	Bērns prot paust savas emocijas. Ir iejūtīgs un atbildīgs.	Bērns dabā ir vērtīgs. Prot pamanīt, novērtēt un secināt. Izrāda savu attieksmi pret dabu.
PII „X”	2.22	1.95	1.95	2
PPII „Y”	1.83	1.72	1.55	1.94

Iegūtie rezultāti parādā, ka augstāki rezultāti ir PII „X”, kur ikdienā bērni laiku pavada ārā realizējot brīvdabas pedagoģijas idejas. Bērnam ir priecīgi atrodies ārā. Bērni, kuri mērķtiecīgi atrodas ikdienā ārā un mācās dabā, vairāk prot paust savu attieksmi pret dabu. Nebaidās izteikt savu viedokli par dabu, notikumiem, kas norisinās dabā. Viņiem ir pietiekami daudz zināšanu, lai paustu savu viedokli, kas norisinās dabā. Augstākus rādījumus uzrādīja PII „X”, kur ikdienā bērni pavada mērķtiecīgi organizētu laiku dabā. Bērni ir vērtīgāki, prot novērtēt lietas, parādības, norises dabā, pēc tam tās izanalizēt, salīdzināt un veikt secinājumu par norisēm dabā.

Pēc iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka PII „X”, kur ikdienā tiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas uzrāda augstākus rādījumus visos izvirzītajos kritērijos. PPII „Y”, kur ikdienā netiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas uzrāda zemākus rādījumus visos izvirzītajos kritērijos, lai veidotos saudzīga attieksme pret dabu. No iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka bērni, kuri ikdienā ir dabā un apmeklē bērnudārzā, kurā tiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas ir saudzīgāka attieksme pret dabu. Kā galvenais brīvdabas pedagoģijas mērķis teorijā tika minēts- veidot attieksmi pret dabu (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007). Brīvdabas vide veicina bērnos pozitīvu attieksmi pret dabu. Pētījuma laikā arī pierādījās, ka bērni kuri apmeklē

pirmsskolas izglītības iestādī, kurā tiek realizētas brīvdabas pedagoģijas idejas izrāda pozitīvu attieksmi pret dabu un ir priecīgi atrasties brīvā dabā. Apstiprinājās uzskats, ka brīvdabas pedagogs, kas gatavs atklājumiem kopā ar saviem audzēkņiem, spēj radīt jēgpilnu izpratni par mācību situāciju. Bērni dabā spēj pamanīt, ieraudzīt un secināt (Seba, 1991). Brīvdabas vide ir daudzveidīga, pārsteigumiem piepildīta. Brīvdabas daudzveidīgā vide bērnam palīdz vairāk izpaust savu viedokli. Šāda vide un pieredze, kuras gūšanā iesaistīts gan ķermenis, gan bērna psihe paliek atmiņā daudz vieglāk un pamatīgāk (Seba, 1991).

Secinājumi

1. Apkopojot literatūru un veicot pētījumus var secināt, ka brīvdabas pedagoģija ir svarīgs papildinājums tradicionālajam mācību procesa, kas parasti norit iekštelpās. Pētījumi pierāda, ka praktiska mācīšanās un darbošanās ārā labvēlīgi ietekmē veselību, motorisko attīstību . Bērnam tiek veicināta koncentrēšanās spējas un paaugstināta fiziskā attīstība.

2. Apkārtējā vide ir vieta, kur bērni aug un attīstās. Atrodoties ārā bērns nav ierobežots iekštelpu sienās un var brīvi uzturēties dabā. Pedagoģi ir tie, kuri bērniem plāno āra aktivitātes, palīdz viņiem aktīvi izzināt norises dabā. Darbošanās ārpus telpām veicina bērna attīstību- fizisku attīstību, sociālās prasmes, un kultūras zināšanas, kā arī emocionālo un intelektuālo attīstību.

3. Mūsdienu vidē vairāk vajadzētu ikvienam pedagoģam padziļināt un paplašināt savas zināšanas par to, kā mācību procesu padarīt interesantāku. Pēc autores domām brīvā dabā var mācību procesu padarīt pilnvērtīgāku un kvalitatīvāku. Brīvdaba labvēlīgi ietekmēt mācīšanos, cilvēka attieksmi un izturēšanos. Pēc iespējas vairāk ļaut bērniem atrasties dabā, līdzpārdzīvot un iepazīt apkārtējās norises dabā.

4. Pavadītais laiks ārā brīvdabā bērniem sniedz iztēles brīvību. Atrodoties ārā bērnam tiek dota iespēja daudz vairāk izmantot, sataustīt, aplūkot dabas materiālus. Bērns var loģiski izsecināt dažādu lietu likumsakarības (piemēram: ir sals- aizsalst peļķes).

5. Atrodoties dabā bērnam tiek dota iespēja eksperimentēt ar dažādiem dabas priekšmetiem, lietām. Bērns var daudz lietas aptaustīt, paņemt rokās. Tā viņam veidojas priekšstats, kas ir mīksts, ciets, auksts, karsts.

6. Bērniem saudzīga attieksme pret dabu veidojās tiešā kontaktā ar dabu. Svarīga ir bērna darbība dabā. Tai ir jābūt pārdomātai, sistemātiskai un skaidrai.

7. Attieksme palīdz analizēt apkārtējo pasauli, kas ir mums apkārt. Bērnam noturīga attieksme veidojas tad, ja bērns to ir darījis brīvprātīgi un pēc paša gribas.

8. Lai brīvdabas pedagoģisko pieeju realizētu pirmsskolas izglītības praksē aiz vien vairākās Latvijas iestādēs, būtu nepieciešams īstenot starptautisku sadarbību , lai atbalstītu pedagoģus. Tas veicinātu brīvdabas pedagoģijas pieejas atpazīstamību Latvijā.

9. Ir nepieciešams izstrādāt vadlīnijas pēc kurām vadoties pedagoģam būtu vieglāk realizēt brīvdabas pedagoģijas idejas Latvijā.

10. Bērniem jau no mazotnes ne tikai mācās dabā, bet arī veido ieradumu būt dabā.

11. Bērni, kuri ikdienā ir dabā, pielietojot visas piecas maņas, bērni paplašina zināšanas par dabas daudzveidību. Bērni tiek stimulēti jauniem atklājumiem, kas attīsta viņos spēju būt vērīgiem un uzmanīgiem.

12. Pētījumā izvirzītā hipotēze – saudzīga attieksme pret dabu bērniem veidojas tad, ja tiek dota iespēja pašiem darboties, pētīt izzināt brīvā dabā- apstiprinājās.

Ieteikumi pedagogiem saudzīgas attieksmes pret dabu veidošanā

1. Pedagogam ir jārada bērnam motivācija un interese par lietām dabā. Bērni ir zinātkāri un ikdienā pavada kustībā tāpēc ir svarīgi pedagogam radīt interesi par dabu, lai bērns savā ikdienas ritmā nepaskrien garām daudz kam interesantam. Kas bērnam palīdz veidot saudzīgu attieksmi pret dabu.

2. Pedagogam ir jābūt gatavam doties dabā dažādos laika apstākļos un gadalaikos. Un jāspēj motivēt to darīt arī bērniem.

3. Svarīgi ir arī ievērot sezonalitāti dodoties dabā. Iepazīstot tieši tam gadalaikam atbilstošas norises dabā.

4. Būtiski ir ievērot vecumposma īpatnības. Trīs, četru gadu vecumā dominē tiešā lietu uztvere ar maņu palīdzību. Liela nozīme ir sensoro spēju attīstībai - redzei, dzirdei, taustei, garšai, ožai. Atrodoties ārā pedagogam ir jābūt profesionālam, lai bērnam dabas izpētē iesaistīt visus maņu orgānus (Jonīte, 1997).

5. Bērnam ir svarīgi rotaļāties iejusties dažādās sižetiskās rotaļās, lai veidotos emocionāls pārdzīvojums. Daba šīm sižetiskajām lomu rotaļām ir lieliska vide, kur tās bērns var realizēt. Šī perioda psihiskā attīstība ir pamatā pārējo attīstības periodu rezultātiem. (Svence, 1999).

6. Pedagogam pirmsskola ir jāprot veiksmīgi ieraudzīt bērna intereses, jāprot tās sabalansēt dažādajās bērna attīstībās. Svarīgi ir tas, ka katrs pedagogs kļūst par atdarināšanas paraugu ikvienam bērnam, kas ar viņu pavada laiku. Tāpēc ir svarīgi radīt piemēru un paraugu kā ir jābūt dabā un kā tur būt, lai veidotos attieksme pret dabu (Golubina, 2007).

Literatūras un avotu saraksts

1. Aivars, J., Aršavskis, V., Breslavs, G., Egītis, I., Igoņins, D., Paņkova, J., Reņģe, V., Sebre, S., Voitkāne, S. (1999). *Psiholoģijas Vārdnīca*. Rīga: Mācību grāmata.
2. Albrehta, Dz. (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga: Apgāds „Mācību grāmata”.
3. Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC
4. Christensen, K. (2014). *The Importance of Building Human – Nature Connections: Fostering stewardship through childhood nature experiences*. Pieejams:
5. Cree, J., & McCree M. (2012). A Brief History Of The Roots Of Forest School In The UK. *Horizons*, 60, 32-34.
6. Dālgrens L., Ū., Ščepanskis A. (2007). *Brīvdabas pedagoģija*. Valmieras tipogrāfija-LAPA.
7. Fjortoft, I. (2001). The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 111-117.
8. Golubina, V. (2007). *Pirmskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
9. Jonīte, V. (1997). *Spēles kā bērnu sensoro spēju attīstītājas*. Rīga: Zvaigzne
10. Kameņeva L., Matvejeva A., Maņevcova L., Moniča A., Samorukova P. (1987). *Kā iepazīstināt pirmskolas vecuma bērnus ar dabu*. Rīga: Zvaigzne.
11. Kalniņa, D. (2012) *Dārzs kā mācību vide un mācību līdzeklis*. Rīga: Zvaigzne ABC.
12. Karule, L. (2002). *Dabas zinības sākumskolā*. SIA „J.L.V.”
13. Kauce A., Kromāne Dz., Rubene I. (1972). *Daba bērniem*. Rīga : Zvaigzne.
14. Kļaviņš M., Zaļoksnis J. (2010). *Vide un ilgtspējīga attīstība*. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds.
15. Kuo, M. (2015). How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology*, 6:1093. doi: 10.3389/fpsyg.2015.01093
16. Ļubļinska, A. (1979). *Bērnu psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne
17. Martensson, F., Boldemann, C., Soderstrom, M., Blennow, M., Englund, J-E, Grahn, P. (2009). Outdoor environmental assessment of attention promoting setting for preschool children, *Health&Place*, Volume 15, Issue 4, December 2009. Pages 1149-1157.

18. Michek, S., Novakova, Z., & Menclova, L. (2015). Advantages and disadvantages of forest kindergarten in Czech Republic. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 171, 738-744.
19. O'Brien, L., & Murray, R. (2006). *A marvellous opportunity for children to learn. A participatory evolution of Forest School in England and Wales*. Norwich: Forest Research.
20. Pļavniece, M., Škuškovnika, D. (2002). *Sociālā psiholoģija pedagogiem*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
21. Reņģe, V. (2000). *Psiholoģija. Personības psiholoģija*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
22. Samuseviča, A. (2000). *.Pētīšanas metodes pedagoģiskajā procesā. Mācību līdzeklis*.- Liepāja: Liepa.
23. Seba, R.. (1991). Landscapes of childhood. *Environment and Behaviour*, Vol23.No 4
24. Severson, R. (2015). School's Out: Lesson from a Forest Kindergarten - directed by Lisa Molomot; produced by Rona Richter. *Journal of Educational Controversy*, 9, (1)
25. Stola, I. (2002). *Ekskursijas dabā*. Rīga.: RaKa, 147 lpp.
26. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
27. Vigule, D. (1998). K. Deķens par pirmsskolas bērnu audzināšanu un attīstību. Rīga: Izdevniecība „Vārti”.

PIELIKUMI

1.pielikums "Rokasgrāmata brīvdabas pedagogijas iestādē Latvijā".

